

Мағжан Жұмабаев: тұлға, әдеби үрдіс және тілтаным

Мағжан Жұмабаев (1893-1938)

«Мағжанның қай өлеңі болса да, қазақ әдебиетінің тарихынан қалайда сыбағалы орын алуы талассыз хақиқат».

Ж.Аймауытов

Мағжан (Әбілмағжан) Бекенұлы Жұмабаев –1893 жылы 25 маусымда Сасықкөл жағасында, қазіргі Солтүстік Қазақстан облысы, Булаев ауданы, «Молодежный» совхозы орналасқан Бекен ауылында дүниеге келген. Арғы атасы Жұмабай сауда - саттықпен шұғылданған, жиған - тергенімен байып, елге кеңінен танылған, Мекке - Мәдинеге барып, қажы атанған, беделді, кісілігі жоғары адам екен. Сөзін желге шашпайтын, пендешіліктің көп әуейілігіне баспайтын әулие қарт 3 жасар Мағжанды алдына алып отырып:

«Менің атымды осы немерем түбінде әлемге әйгілі ететін болады» деп, - сәуегейлік айтқан көрінеді. Әкесі Бекен мектеп ашып, мұғалім алдырып, балаларын оқытқан, оларға білім беріп, адамгершілік қасиеттерге баулытқан, инабатты, игі жүректі етіп халқын, жұртын сүюге тәрбиелеген.

Мағжан Жұмабаев – сыршыл, суреткер, романтик, «мәдениетшіл ұлт ақыны», ешкімге ұқсамайтын дара тұлға. Оның өлеңдері жалынды болып келеді. Қазақ әдебиетінің тарихында М.Жұмабаев - көп қырлы талант, жаңашыл ұлт ақыны, зергер жазушы, педагог - ғалым, кемел ойлы әдебиетші. Мағжан Жұмабаев қоғам қайраткеріне тән кемел ақыл ойлы ұлтжанды қаламгер болғандықтан, көптің ішінен екшеп көсеміне, құстың ішінен қыранына, тұлпардың ішінен тарланына, ғалым мен ақынның ішінен киелісіне үкі тағып, оған неге соншама құлай ынтығатынының себеп-салдарын қазып, табиғатына бойлата аларлық қабілетке ие, көкірегі сұңғыла әдебиетші - ғалым.

2025 жылдың 19 жұлдызында М.Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан университетінде «Мағжан Жұмабаев: тұлға, әдеби үрдіс және тілтаным» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция өтті. Кітапхана қызметкерлері шараға байланысты кітап көрмесін ұйымдастырды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Cumabay M. Olum, mənə agi de / M. Cumabay. - Bakı: BXQR, 2018. - 112 s.
2. Cumabay M. Uzaktaki kardesime / M. Cumabay. - Ankara: Ofset Basım Matbaa., 2018. - 143 б.
3. Ахметжанова Г. Б. Мағжанның өмірі мен шығармашылығы: әдістемелік оқу құралы / Г.Б.Ахметжанова, С.З.Мәлікова, З.С.Тайшыбай.-Петропавл:М.Қозыбаев атындағы СҚМУ, 2019.-216 б.
4. Әбдешев Б. Қара сөзден маржан терген Мағжан: зерттеу/ Б.Әбдешев. - Алматы: Өлке, 2002.-160 б.
5. Бейсентай А.Б. Мағжан Жұмабаев шығармашылығы және орыс әдебиеті: монография / А.Б.Бейсентай. - Алматы: ТехноЭрудит, 2019. - 172 б.
6. Біздің Мағжан. Наш Мағжан. Bizim Magcan. Our Magzhan: безендірілген мерейтойлық жинақ / қазақ, орыс, түрік және ғылшын тілдерінде /Т. Шаңбай. - Петропавл: Алаш-Таным, 2018. - 176 б.
7. Елеукенов Ш.Р. Мағжан. Оқу құралы: өмірі мен шығармашылығы / Ш.Р. Елеукенов. - Астана: Астанаполиграфия, 2008. - 392 б.
8. Жұмабаев Мағжан. Танланған асарлар.- Астана: «Ғылым» баспасы, 2018. - 238 б.
9. Жұмабаев М. MAGJAN. Таңдамалы өлеңдер (алтай, әзербайжан, башқұрт, қазақ, қырғыз, моңғол, орыс, өзбек, түрік тілдерінде). - Астана: «Ғылым» баспасы, 2018. - 126 б.
10. Жұмабаев М. Батыр Баян: өлеңдер, поэмалар / М. Жұмабаев; құраст. Е. Асқаров. - Астана: Елорда, 1998. -328 б. - (Алтын қор).
11. Жұмабаев М. Көп томдық шығармалар жинағы / М. Жұмабаев.- Т.2: Өлеңдер, дастандар, аудармалар. - Алматы: Жазушы, 2004. - 208 б.
12. Жұмабаев М. Көп томдық шығармалар жинағы / М. Жұмабаев. - Т.1: Өлеңдер, дастандар, әңгіме.-Алматы: Жазушы, 2002. -208 б.
13. Жұмабаев М. Отты Атилла мен едім: өлеңдер / М. Жұмабаев. - Алматы: Халықаралық Абай клубы, 2013.- 340 б.
14. Жұмабаев М. Сен сұлу. Махаббат жырлары / Құраст., алғы сөзін жазған Е.Дүйсенбайұлы. - Алматы: «Ол-Жас Баспасы» ЖШС, 2009. - 144 б.
15. Жұмабаев М. Сүй, жан сәулем: өлеңдер мен поэмалар / М. Жұмабаев. - Алматы: Атамұра, 2002. - 255 б.
16. Жұмабаев М. Арыстан айбат: қырғыз тіліндегі өлеңдер жинағы / М. Жұмабаев. - Астана: Ғылым, 2018. -142 б.
17. Жұмабаев М. Батыр Баян. / Ред. К.Қ. Оспанов.- Петропавл, 2008. - 36 б.
18. Жұмабаев М. Жан сөзі: өлеңдер мен дастандар / М. Жұмабаев. - Алматы: Раритет, 2005.-256 б.
19. Жұмабай М. Өлеңдері (Әлем тілдеріндегі аудармалары) / М. Жұмабай. - Ankara: Oran, 2018. - 467 б.
20. Жұмабай М. Түркістан.= Magcan Cumabay. Turkustan. / ред. Nailə Əskər. - Ankara: Ozyurt matbaacilik, 2018. - 196 б.

21. Жұмабайұлы М. Сауатты бол: оқу құралы. - Алматы: Экономика, 2013. - 124 б.
22. Кәкішұлы Т. Мағжан мен Сәкен: ғылыми эссе / Т. Кәкішұлы. - Алматы: Қазақ университеті, 1999. - 449 б.
23. Кәкішұлы Т. Жанр жайлауы. 1-кітап: Оқу құралы / Т. Кәкішұлы. - Алматы: Қазақ университеті, 2007. - 462 б.
24. Қазақ» газеті / Бас ред. Ә. Нысанбаев. - Алматы: «Қазақ энциклопедиясы» Бас редакциясы, 1998. - 560 б.
25. Қамзабекұлы Д. Алаш және әдебиет / Д. Қамзабекұлы. - Астана: «Фолиант», 2002. - 474 б.
26. Қанарбаева Б. Мағжан символист: зерттеу / Б. Қанарбаева. - Алматы: Экономика, 2007. - 288 б.
27. Қанарбаева Б. Жырымен жұртын оятқан: оқулық / Б. Қанарбаева. - Алматы: Ана тілі, 1998. - 232 б.
28. Қанарбаева Б. Қазақ әдебиетіндегі модернизм: Арнаулы курсқа бағытталған көмекші оқу құралы / Б. Қанарбаева. - Алматы: Экономика, 2010. - 330 б.
29. Қанғожин М. Мен Мағжанның көшесінде тұрамын / М. Қанғожин. - Петропавл: Полиграфия, 2007. - 664 б.
30. Қанғожин М. Менің Мағжаным / М. Қанғожин. - Қызылжар: Полиграфия, 2010. - 189 б.
31. Летящее пламя: жизнь и лирика Магжана / ред. В. Шестериков. - Петропавловск: Северный Казахстан, 2003. - 132.
32. Мағжан Жұмабаев: стихи, проза и литературные исследования / Сост. Ж. Сулейменов. - Петропавловск: [б. и.], 2006. - 321 с.
33. Мағжан. Избранное. - М.: Русский Раритет, 2006. - 240 с. «Ғылым» баспасы, 2018.
34. Мағжан Жұмабаев: өлеңдер, прозасы және әдеби зерттеулер / Құраст. Ж. Сулейменов. - Петропавл: Типография, 2006. - 428 б.
35. Мағжан Жұмабаев: Сарыарқаны сағындым... / ред. Б. Мұстафин. - Петропавл, 1993. - 109 б.
36. Мағжан Жұмабаев: энциклопедия / ред. Ж. Сулейменов. - Алматы: Асыл кітап, 2018. - 486 б.
37. Мағжан Жұмабай. Өлеңдер жинағы. - Петропавл: Северный Казахстан. Т. 2. - 2018. - 384 б.
38. Майтанов Б. Қ. Сөз сыны (XX ғасыр әдебиетінің көріністері): Зерттеулер, мақалалар, портреттер / Б. Майтанов. - Алматы: «Ғылым» ғылыми баспа орталығы, 2002. - 344 б.
39. Нұрғали Р. Қазақ әдебиетінің алтын ғасыры. Зерттеу / Р. Нұрғали. - Астана: «Күлтегін» баспасы, 2002. - 528 б.
40. Солтүстік Қазақстан облысы. Энциклопедия. - Алматы: «Арыс» баспасы, 2006. - 704 б.
41. Тайшыбай З. С. Мағжанның Қызылжары: ғылыми басылым / З. Тайшыбай. - Петропавл: М. Қозыбаев атындағы СҚМУ, 2006. - 341 б.
42. Тайшыбай З. С. Мағжанның Қызылжары: зерттеу / З. Тайшыбай. - Астана: Астана-полиграфия, 2008. - 232 б.
43. Төлепберген Б. Мәңгі жас - Алаш идеясы: Публицистикалық зерттеулер мен мақалалар / Б. Төлепберген. - Алматы: «Алматы баспа үйі», 2008. - 304 б.
44. Ысқақұлы Д. Мәдениет айдынында / Д. Ысқақұлы. - Алматы: «Арыс» баспасы, 2009. - 320 б.